

Филолошки факултет Универзитета у Београду

ГОДИШЊАК

Катедре за српску књижевност са
јужнословенским књижевностима

за школску 2022/2023. годину

Година XVIII

Београд 2023.

САДРЖАЈ

Огледи и студије

Томислав Ж. Јовановић	
Слово о дванаест снова цара Шакиша у српским преписима	11
Јована М. Иветић	
<i>Једна наратолошка перспектива читања житијне иконе</i> <i>Стефана Дечанског зографа Лонгина</i>	37
Константин Д. Ађанин	
<i>Semantica Asquatica</i>	53
Хелена П. Арслан	
<i>Еротолошко читање приповетке Вертер Лазе Лазаревића</i>	71
Вељко С. Ивановић	
<i>„Ради ти, дијете, свој посао“: Литерарни одраз јасеновачког</i> <i>мариријума у роману Трен 1 Антонија Исаковића</i>	89
Миломир М. Гавриловић	
<i>„Мит је осветљење“ – утемељење митопоетике</i> <i>у есејима Миодрага Павловића</i>	125
Милан Д. Вурдеља	
<i>Интертекстуалност као имплицитна итеркултуралност:</i> <i>Компаративни методички приступ симболу књиге</i> <i>у Хазарском речнику М. Павића, Употреби човека</i> <i>А. Тишме и приповеци „Енциклопедија мртвих” Д. Киша</i>	149
Драгана М. Јовановић	
<i>Поезија Душка Трифуновића: Од Златног куршума до</i> <i>Великог спремања</i>	163
Немања З. Каровић	
<i>Словенска туга и рани поетички идеали</i> <i>(о „Тражењу речи” Љубомира Симовића)</i>	179
Јована Б. Сувајџић	
<i>„Сонет дрена пред цветање” Милосава Тешића</i>	205

Venturi

Иван З. Праштало
*Песма повратка у збиркама Вука Стефановића Караџића
и Милмана Перија* 219

Милица Р. Миланков
*Ресемантизација Микеланђелове Ноћи у
Дневнику о Чарнојевићу Милоша Црњанског* 249

Оцене и прикази

Ана В. Вукмановић
Поетске трансформације исходишта 277

Немања Ј. Радуловић
Вук у Латинима, преводиоци у тамном вилајету 283

Немања Ј. Радуловић
Из историје митографије и о миту самом 287

Предраг Ж. Петровић
О везама индијске и српске културе..... 293

Маша Љ. Петровић
*Шта је мали златни век српске поезије завештао
авангардистима и послератним модернимистима?* 301

Душица М. Мињовић
*Ново осмишљавање развоја ученичких вештина
у настави књижевности* 307

Софија Д. Филипов Радуловић
Границе тумачења: о критичарима српске поезије 20. века..... 313

Милица В. Ђуковић
Наративни мозаик Драгослава Михаиловића 321

Милан М. Анђелковић
У светлу прве књиге: Запис у знаку идентитета..... 327

Књижевни излог

Љиљана С. Дукић

Књижевни излог 2022. – библиографија стручних ауторских монографија и приређених издања запослених на Катедри за српску књижевност са јужнословенским књижевностима за 2022. годину 333

Пројекти

Прва година Иницијативе „Разговори са Катедром” 349

Упутство за припрему рукописа 369

Маша Љ. Петровић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет, докторанд

ШТА ЈЕ МАЛИ ЗЛАТНИ ВЕК СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ
ЗАВЕШТАО АВАНГАРДИСТИМА И ПОСЛЕРАТНИМ
МОДЕРНИСТИМА?

(Предраг Петровић, *Орфејско завештање: Есеји о поезији српске модерне*. Лесковац: Задужбина „Николај Тимченко”, 2023, 221 стр.)

Сагледати целину *малог златног века српске поезије* и на одабраним примерима показати његово поетичко, стилско, тематско-мотивско завештање потоњим ствараоцима, те посведочити да је српска литерарна уметност у двадесетом веку настајала у плодотворној комуникацији са културом и стваралаштвом протеклих векова, као и да два аутора унутар истог века успостављају песничке контакте био је подстицајан интерпретативни изазов. Сама насловна синтагма књиге, преузета из есеја Бранка Миљковића, упућује на њен предмет и садржај и потврђује ауторову намеру да се суочи са многобројним поетичким, интертекстуалним, књижевнотеоријским и књижевно-историјским, културолошким и традицијским питањима и открије све оно што су песници модерне, попут Орфеја, у својим песмама оставили као наслеђе будућим песничким и приповедачким генерацијама.

Петровићева посвећеност свеобухватности и целовитости проучаваног периода и интерпретативних питања, присутна и у ранијим његовим књигама, очитује се у брижљивом организовању осам есеја у целину књиге и настојању да се есејима, од којих су неки уз одређене

* masapetrovic01084@gmail.com

измене били раније засебно публиковани, омогући ново читање у ширем контексту књиге. Појединачни есеји су распоређени поштовањем хронолошког начела појављивања песника, чије су поетике њихов предмет, на књижевној сцени, да би у завршном есеју аутор самерио положај ових песника у *Антологији новије српске лирике* Богдана Поповића и скрећу пажњу на мање познате песнике трећег доба ове антологије, који су поетички блиски авангардним и другим послератним стремљењима. Уводни есеј, богат сажетим и темељним прегледом критичких ставова, значајних тумача поезије Војислава Илића, Љубомира Недића, Богдана Поповића, Јована Дучића, Луке Зиме, Павла Логарића, Ивана В. Лалића и Милорада Павића, отвара круцијално питање ове студије и проговара о поетичким везама између, угрубо схваћено, трију генерација српских двадесетовековних аутора. Детаљно анализирајући поетичке промене које Илић доноси у свом песништву и однос тумача према њима, аутор акцентује да је овај песник први у српској књижевности промовисао идеју о аутономији читаоца и о његовом значају, те испољио потребу ка креативнијем и маштовитијем приступу самом тексту, које ће посредством читања и проучавања Илићевог стваралаштва постати знак распознавања Павићеве, и шире узев, постмодерне српске прозе.

У наредном есеју Петровић пружа укрштена читања песничког циклуса „На Косову” Милана Ракића и „Косово поље” Васка Попе, наводи њихове репрезентативне стихове, упоредно их анализира и прецизно детектује места подударности у поезији модернисте и послератног модернисте. Овај есеј представља колаж богатих критичких и теоријских увида В. Ђурића, М. Павловића, И. Лалића, З. Мишића, М. Ђурчина, Н. Петковића и С. Винавера, најпре у вези са одређењем и проблематизацијом слободног стиха, а потом и са начинима на које је универзална вредност косовског питања остварена у поезији двају песника. Искрпним прегледом критичких ставова аутор потврђује тезу да је Ракић Попи завештао Косово, односно да је Попина песничка стилизација косовског питања наставак и завршни чин Ракићевог певања о најзначајнијем догађају и хронотопу националне историје. Узимајући Попу као пример, у есеју се напомиње како су се песничке генерације које долазе после модерниста, иако су првобитно у својим манифестима и есејима успостављале раскид са традицијом, окретале прошлости и читајући своје претходнике у њима проналазиле инспирацију и врело одређених поетичких постулата.

Трећи есеј, посвећен стваралаштву Јована Дучића, за разлику од претходна два не упућује директно на компаративно читање двају аутора, већ се у њему студиозно и систематично разматрају Дучићеви и Хајдегерови

ставови о томе да у опусу сваког песника постоји она никад ненаписана песма која представља *скупљајуће место*, место сусрета целокупне поетике аутора. Ова промишљања поезије, аутор користи као фон за проучавање Дучићевог опуса и трагање за његовом ненаписаном песмом, односно за местом у његовој поезији на којем се сустичу сви поетички квалитети. Ослањајући се на ставове Кољевића и Петковића, али и износећи личне увиде, Петровић скреће пажњу на позније Дучићеве песме и на збирку *Лирика*, у којима песник проблематизује питање стваралаштва, инспирације и односа према Богу и остварује дубину и пуноћу рефлексивне метафизичке поезије. Занимљиво је да се унутар овог есеја иницира интертекстуални дијалог између Дучићевих песама „Пут” и „Путник” и Попине песме „Чувар извора” у светлу начина на који аутори дефинишу трагање за речима, чиме се успоставља темељ за даља истраживања и компаративна читања Дучићеве и Попине поезије.

У поглављу „Орфејско завештање: Дис и Миљковић”, које је у при-снијем смисаоном дослуху са насловом Петровићеве књиге и које веома директно пружа кључ за њено разумевање, посредством привлачне Башларове метафоре *куће речи* скициран је поетички преглед од романтизма до постмодерне свих аутора који су силазили у *подрум*, у дубину речи и трагали за оним речима које ће им помоћи да изразе своје мисли. Као важан Миљковићев предак у тој традицији потраге за адекватном речју види се управо Владислав Петковић Дис, па аутор књиге осветљава подударана њихових међусобних поетичких стратегија. Наглашава уметничке поступке и тематске иновације на плану имагинативног повезивања смрти са воденом материјом и рестилизацијом мотива мртве драге у дослуху са календарским циклусом смене годишњих доба и митом о Орфеју и Еуридики, које је Дис оставио у песнички аманет Миљковићу.

Понирући у дубину феномена ружног, у петом есеју аутор се минуциозно бави питањима *естетике ружног*, односа уметника и филозофа према ружном, консеквенцама које приказивање ружног унутар уметности повлачи. Своје ставове аутор прецизно и поступно заснива на критичком сагледавању упоришта Умберта Ека, Бенедета Крочеа, Теодора Адорна и др, изводећи као закључак да у уметности двадесетог века постоји настојање да се превазиђе бинарна опозиција лепо : ружно, као и да се приказивањем ружног различитим уметничким средствима искаже протест против илузије о хармонији света и уметности. Ова размишљања су теоријски оквир за проучавање естетике ружног у поетици Симе Пандуровића. Анализирајући песничке слике разарања материјалног, телесног распадања и труљења, Петровић дискретно сугерише блискост ових

представа ружног песничким сликама позног Војислава Илића и других европских песника. Посебну пажњу посвећује и Пандуровићевој ресемантизацији значењског комплекса мотива мртве драге, банализованој представи њеног мртвог тела које се распада у гробу, певању о насилним еротским чиновима, који потврђују ауторову тезу да ружно у Пандуровићевој поезији није само естетички феномен, већ и етички.

Позивајући се на рецепцију песника међу широм читалачком публиком, али и стручном, Петровић у есеју „Луцифер: демонске визије у Шантићевој поезији” проницљиво истиче да је Шантић непрочитани песник и да се недовољно пажње поклања његовој позној лирици у којој су присутна протоекспресионистичка стремљења и тенденције аутора да своју поетику обликује у контексту авангардних традиција. Промену Шантићевог сензибилитета, оличену у атмосфери суочења лирског субјекта са егзистенцијалном и онтолошком језом и тежњама да се фигура Луцифера представи у песништву као она која је парадоксално и извор језе, наговештај апокалипсе, али и која изазива дивљење, аутор види као последицу песниковог бављења препевима лирике раних немачких експресиониста. Наводећи мање познате песме као што су, примерице, „Луцифер”, „Повратак раја”, „Ноћна фантазија” и бирајући стихове којима ће најбоље показати сва поетичка места заокрета ка експресионизму, подвлачи колико је значајно што су се овакве тежње појавиле у Шантићевом стваралаштву и да су оне неминовно оставиле трага и једним делом обликовале рано експресионистичко стваралаштво Милоша Црњанског и других српских авангардиста.

У претпоследњем поглављу, посвећеном Милутину Бојићу, аутор испитује Бојићево интересовање за Библију, за старозаветне и новозаветне фигуре, као што су Саломе, Марија Магдалена, Јуда и показује да је оно део нових поетичких момената које је песник засновао, а који ће бити значајни у деценијама после њега. Ресемантизација библијске традиције, преузетих ликова и мотива код Бојића подразумева њихово измештање из митског хронотопа у сувише људски контекст, у blasphemично откривање женских фигура и успостављање идеја декадентног еротизма. Аутор надахнуто помера и хоризонт разумевања Бојићевог патриотско-историјског песништва демонстрирајући да песник у историјски осетљивом тренутку у библијској традицији тражи фигуре помоћу којих ће успоставити паралелизам између историјског времена балканских ратова и Првог светског рата и библијских архетипских времена. Есеј закључује указивањем на то да је песникова стилизација библијских личности, претходница авангардне десакрализације новозаветних ликова у поезији Милоша Црњанског и посмодерне иронизације Пекићевог Јуде у роману *Време чуда*.

На самом крају књиге Петровић пружа студиозан осврт на треће доба *Антологије новије српске лирике* Богдана Поповића, на њен део који је у прошлости дефицитарно проучаван, а у којем су објављене песме тада младих аутора, од којих многи неће одолети суду времена. Виспрено истичући место и значај парнасo-симболистичких песника у *Антологији*, у есеју се успоставља контраст између начела која је Поповић применио приликом одабира песама за прво и друго, односно треће доба. Аутор примећује да је Турчинов слободан стих, али и уопштено другачија стилска и тематско-мотивска организација песама оно што разликује треће доба и доприноси његовом сагледавању као својеврсне антологије унутар *Антологије*, те поставља питање зашто неки други аутори сличних поетичких начела нису ушли у тај избор и зашто је Поповићу њихова *варваропоетика* била превише.

Богата књижевнотеоријским, књижевно-историјским и подстицајним аналитичким увидима приказана књига указује на то да је разумевање поетских начела сваког појединачног песника модерне и његовог песничког опуса, па чак и појединачне песме, за аутора од подједнаке важности као и формирање макро слике о разматраним питањима односа модернистичке традиције и авангардних, послератних и постмодерних поетичких узуса. Умногome иновативни и специфични закључци о песничком завештању и међусобној комуникацији српске двадесетовековне уметности речи отварају теме за даља интертекстуална и компаративна истраживања, али и пружају могућност да књига пронађе своју примену у универзитетској настави. Читајући и тумачећи српску поезију модерне, Петровић ненаметљиво изражава веру у лепоту и трајање ове уметности, као и знаковитост повезивања различитих песника сличног сензибилитета, и преноси је на своје читаоце.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163

ГОДИШЊАК / Филолошки факултет
Универзитета у Београду. Катедра за српску
књижевност са јужнословенским
књижевностима ; одговорни уредник Радивоје
Микић. - Год. 1, бр. 1 (2005)- . -
Београд : Филолошки факултет Универзитета у
Београд, 2005- (Београд : Чигоја
штампа). - 24 cm

Годишње. - Варијанта наслова: Годишњак
Катедре за српску књижевност са
јужнословенским књижевностима
ISSN 1820-5305 = Годишњак - Филолошки
факултет у Београду. Катедра за српску
књижевност са јужнословенским
књижевностима
COBISS.SR-ID 120547596